

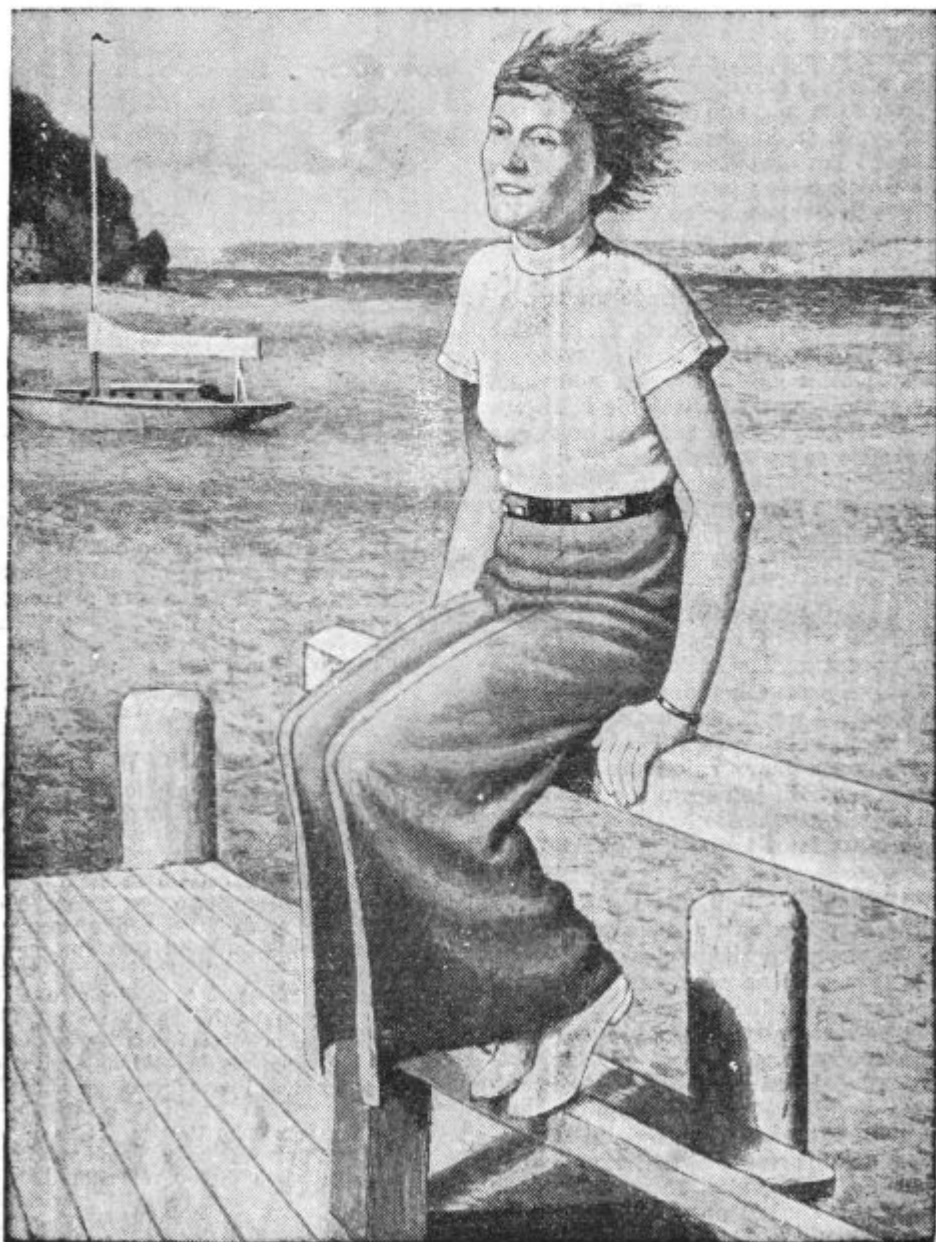
ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA BEVIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 5.

V LJUBLJANI, 31. JULIJA 1937.

KNJIGA 23.

NA POOTNICAH (po sliki Sophusa Hansena)

Z V E Z A Z M A R S O M

SENZACIONALNA NAPOVED NIKOLA TESLE

Naš sivolasi učenjak Nikola Tesla je spet presenetil znanstveni svet s sporočilom, ki je zbudilo veliko pozornost med strokovnjaki. Najavil je, da bo v kratkem stopil v zvezo z drugimi planeti našega sončnega sistema. Obenem je omenil, da njegovo odkritje še ni zrelo za objavo in da pričakuje francoske nagrade v znesku 100.000 frankov, ki je določena za onega, ki bo omogočil kot prvi človek zvezo z drugimi svetovi. Izjavil je tudi, da je proučeval pet in dvajset let ta problem in da bo slednjič uresničil stari sen človeštva.

Kako sodijo znanstveniki o tem vprašanju, naj povedo naslednje vrste.

Predvsem je treba vedeti, da bi to ne bil prvi poskus brzajavne zveze z Marsom ali s kakim drugim planetom, kjer obstoja možnost življenja bitij, podobnih človeku. Že v začetku brezžične telegrafije so na Francoskem in na Angleškem poslali na Mars brzajavke, ki so vsebovale Marconije odkritje in prošnjo za odgovor. Samo trideset frankov je stala beseda za to brzajavko, toda z Marsa ni bilo nikakega odgovora. Ko je potem Francoska akademija znanosti razpisala visoko denarno nagrado za prvi sporazumni stik, ki bi se posrečil s prebivalci drugih planetov, so napravili še dosti novih poskusov, pa so bili vsi brezuspešni. Zadnji eksperiment sporazuma z domnevnimi prebivalci na drugih planetih je napravil neki ameriški inženir s pomočjo kratkih valov, ko se je Mars letos najbolj približal Zemlji.

Najbrže hoče tudi Tesla s kratkimi valovi stopiti v stik z drugimi planeti. Koliko se mu bo njegov poskus posrečil, je seveda odvisno od njegovega izuma ali odkritja. Sodeč po sedanjem stanju vede, je malo verjetno, da bi kako brezžično sporočilo, pa naj se odda s kratkimi ali dolgimi valovi, prodrlo iz območja Zemlje. Kakor je znano, odbija neka vodilna snov v silni višini zemeljskega ozračja vse električne valove in jih vrača na Zemljo. Prav ta snov je omogočila brezžično sporazumevanje okoli Zemlje, kajti s pomočjo te snovi se morejo premostiti vse daljave na Zemlji. Njen obstoj dokazujejo številni ~~neakrčni poskusi~~. In ~~pres~~ ta snov bo

NIKOLA TESLA

zmerom ovira za vsak brezžični signal v svetovni prostor. Morda pa se je Tesli posrečilo, da je odkril popolnoma novo vrsto valov, ki morejo prebiti omenjeno snov. Sicer pa, kar danes še ni mogoče, to se lahko zgodi jutri. ho.

PIVO V ANGLIJI

Leta 1935 so na Angleškem slavili 500-letnico, odkar je bila ustvarjena pivovarska industrija in ustanovljena prva družba pivarjev. Leta 1436 je kralj Henrik VI. objavil razglas za pobudo na potrošnje piva. Sodniki so morali po svojih okrajih obnaroditi novice, da bodo tam pivovarji — večinoma Flamej — vršili svoj obrt navzlic zlobnim napadom od ljudi, ki so branili narodni ol (salec), češ da je pivo strup. Zapiski pivovarske družbe segajo v l. 1418, toda zadruga je bila uradno priznana šele 1437 s kraljevim pismom, ki daje pivarjem posebne prednosti v zahvalo za finančno pomoč, katero so angleški pivarji nudili vladarju za obrambo Calaisa. Tačas je bilo kvečjemu 7 pivovarjev v Londonu. Poslej se je proizvodnja močno razrastla. Lani je prišlo v zaklad okoli 800 zlatih švicarskih frankov kot davkov na to pijačo. Hmeljniki v grofijah Kent, Hereford, Worcester in Sussex obsegajo okoli 8.000 ha površine in dajejo preko 250.000 kvintalov hmelja na leto.

TEHNIKA NA AFRIŠKIH KAVNIH NASADIH

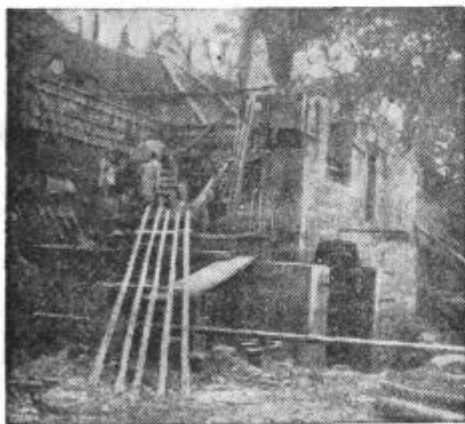
Crovje Kilimandžaro naseljuje 500 Evropecev in 150.000 Afričanov. Najvišji vrh gorovja je 6010 m visoka gora Kibo, ki je vedno pokrita s snegom in ledom. V nižinah tega gorovja, ki leži še vedno 1000 do 1600 m nad morjem se razprostirajo prostrane stepe. V njih žive skoraj vse

Sl. 1.

afriške živali. V te stepe je vgradil človek oaze: kavne plantaže.

Na kavnih plantažah so zaposleni zgolj Črnci. Saj so pač najcenejša delovna moč. Navzlic ceneni delovni mo-

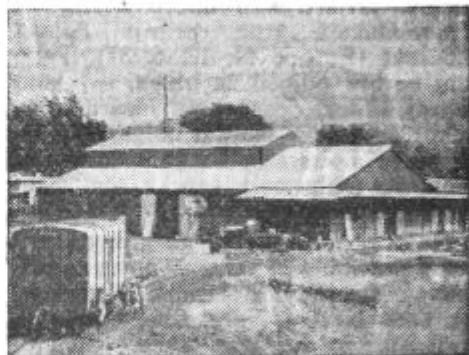
Sl. 2.

či domačinov izpodriva človeka pri čiščenju in luščenju naravnih kavnihih plodov — stroj.

V pričujočih vrsticah naj orišemo poč do strojev, ki so si jo vtrli lastniki

tisoč juter obsegajočih nasadov Kifumbu v bližini mesta Moshi. Po podrobnih proučitvah so le-ti našli 22 km vstran od plantaže izdatno vodno rečice Kikuletra. Toda gradnji vodne centrale so se zoperstavljale velike denarne ovire. Ogromne investicijske stroške bi namreč le mesec dni v letu trajajoča izraba električne energije nikoli ne poplačala. Vendar so kmalu našli ugodnejšo rešitev. Mesto k nasadom so se odločili, speljati električni tok v mesto Moshi. Na ta način so si zagotovili prodajo toka. Da so si poleg tega prihranili drago napeljavo do nasadov, so zgradili luščilnico in skladišča ob robu mesta.

Rečna struga Kikuletra, ki leži 25 km vstran od Moshija, je torej kmalu dobila novo strugo (sl. 1.: kopanje vodnega jarka). Ob strani nove struge pa je

Sl. 3.

zrasla centrala (sl. 2.) gradnja centrale. Sočasno je ob parobku mestnega ozemlja bila zgrajena luščilnica (sl. 3.).

Ker žive v stegah divje zveri, ki bi jim prosti daljnovidni ne bile po gođu, so speljali električno strujo po kablovodu. K tem jih je prisililo zlasti dejstvo, da uničujejo sloni sleherno umetno oviro.

H koncu naj dodamo še nekaj podrobnosti o predelavi kavine žetve. Plodove morajo najprej umiti. Nato jih suše v velikih bobničih. Osušeni plodovi minejo nato luščilni, čistilni in sortirni stroj. Preden jih stresejo v vreče, jih pregleda še pol ducata Črnkinih oči.

(tma.)

V DEŽELO DVEH TISOČ JAM

ANTON DEBELJAK

Vabijo v spodnji svet,
svoja čuda zret.

Cigava sta navedena stiha? Mogoče ju je zložil »rahli Vilhar«, ki je tako mehak le zato, da ga lahko v obe smeri čitaš. A vabila sta me verza pod zemljo že v prejšnjem desetletju. Ker pa je Postojna po rapalski pogodbi pripadla Jul. Benečiji, nam je postala nje jama skoraj nepristopna. »Toda nadejamo se, da pride čas, ko bodo naši rojaki zopet lahko svobodno hodili tja občudovat podzemne krasote naše leppe domovine«, se končuje v Westrovi Citanki III sestavek o Postojnski jami.

Zdaj smo prijatelji z Rimom. »L' amitié yougoslave est un article fort coté sur le marché diplomatique,« jugoslov. prijateljstvo dobro notira na diplomatskem trgu, pribija Albert Mousset (Europe N. 12. 6. 37). Tako sem se brž odločil za obisk, saj bom skoraj, skoraj dosegel 50 »lazarnikov«, kakor se reče v izbrani bolgarščini letu, pa še nisem stopil v znameniti »cantonium«, podzemelj, čeprav sem čisto blizu tam doma.

Najprej treba paziti na uro, da priđeš o pravem času. Ura — nevarna priprava! Ne pravi li latinski šestomer, da nam bo ena presekala osnutek življenja: Ex his una tuae concidet stamina vitae? Pa tudi občutljiva. Anton Adamič, avtor »Znancev« 1928, ki pa je dal svoje najboljše v noveli o pokojnem prof. dr. J. Prijatelju, natisnjeni v »Odmevih« 8. 2. 1933., mi sporoča glede na »Žis« 22. V. 37., da njegova živčna razdraženost brezdvomno vpliva na hitrost njegovega časomera.

Zanesel sem se na budne ščinkovce, saj v naši hiši je neznan »petelin, ki je jutru trobentač«, kakor ga naziva Shakespearov Horatio v »Hamletu«. Predramili so me prerano. Oblačno je. Kako bo? »Prašajte raj' oblak neba...« Ali bo Vsevišnji spet človeštvu glavo pral? da posnamem izraz, ki je ušel svoje dni francoskemu pesniku Benseradeu in ki so mu ga vrstniki zamerili, češ da je nespoštljiv izpod peresa krščanskega stihotvorca; na kar je avtor Rondelov (Rondeaux) od-

rezal: Grajajte še Tertulijana, ki pravi nekje: »Vesoljni potop je bil žehta za človeški rod«.

Po strateškem ogledu neba ob treh zjutraj sem se zopet potuhnil ali podtuhnil nalik kralju Matjažu v »nastlano posteljico z blazinami in tuhinjami« (Štrekelj, N. p. 11). Čez par ur sem stopil med narodne buditelje kakor oni študent predavatelj v Dukičevi uspeli knjigi »Iz dnevnika jednog magarca« (L. Ž. 1925,763), ki je zares pravi buditelj, ker ponoči budi dekleta, medtem ko sem jaz dramil svoja rojaka:

Oj Ljubljanca, oj zaspanca,
brž iz pernic mi vstajajta,
se na vožnjo napravljajta...

Hočemo iti pet minut prej ali pozneje? Jičina glasuje z menoj za nagel odhod, češ »abysme neprišli na nádražji jako čokl«, da ne bi prišli na

NA OBALI

postajo kakor pinč, ki mu od upehanosti jezik iz gobca molí — seveda ne za ravnovesje z repom, kakor tolmačijo ta pojav nekateri slutvomodrijani.

Nataknil sem si »pocivice«, kakor so Jirkini predniki imenovali častitljive hlače, in odrinili smo vsi, dasi zahteva koroški pregovor: Baba pa mačka morajo doma biti (ČZN. 1936). Gredoč ob »flečkajnarški« cerkvi, sem se domislil podeželske hišice božje, o kateri je pitijsko modroval neki Krjavelj: »Če gredo vsi ljudje noter, ne gredo vsi noter; če pa ne gredo vsi noter, gredo vsi noter.«

Kmalu bomo zdrdrali proti Trstu, kamor so v prejšnjem stoletju vozarili junaki, kakršen je bil

Štongrajtar falot

Iz bele Ljubljane do zlat'ga Trsta

voznja nedavno ob kolih je šla.

Voziči, vozovi, parizarji clo

blaga so vozili počasi, težko...

Zal, da mi g. inž. J. Žužek ni poslal cele pesmi, ki popisuje pot skozi Logatec, Planino, Postojno, postojnsko burjo, itd.

V kateri vlak jo mahne? Velike izbire ni, čeprav poznajo drugod te

vrste: wagon-restaurant, wagon-bar, wagon-lit, wagon-camping (za tabornike), wagon-radio, wagon-cinéma (kino); v Sudanu celo wagon-chapelle, po tujoči hram Gospodov, doslej edini na svetu. Vozi se okrog, da morejo biti britanski podaniki tu pa tam pri obredih. Za wagon-lit imajo Anglosaksoni izraz sliper, pisano sleeper, spalni voz; ista beseda pomeni še: spavač; prečnik ali blazina. Tako je »Alabama Times« 21. I. 1931 zabavno opredeli ta pojem A s l e e p e r:

Tujec je vprašal: »Kaj je sliper?« Začudil se je naslednjemu odgovoru: »Sliper je nekdo, ki spi. Sliper je ime železniškemu vozu, v katerem spavač spi. Slipar je klada, ki drži tirnice, po katerih teče spalni voz. Torej medtem ko spavač spi v spalnem vozu, nese spalni voz spavača čez pragove, dokler voz, ki pelje spavača, ne sune ob klado in ne prebudi spavača v spalnem vozu s tem, da buti voz ob klado, in tedaj ni več spanja za spavača, ki je dremal v spalnem vozu nad blazino. — Izvirnik poje seveda vse lepše.

Bo li naš vlak kratek in počasen, torej ovčji rep, kakor so ga krstili Kraševci, Rusi pa baje Maksim Gorki? Naj bo karkoli, U-Ž-Č (udruženje železurnikov) se drži ameriškega načela: cash and carry, kasiraj in kučiraj!

Naprej, naprej čez hrib in plan,

kaj mar mi dom in streha!

Veselo srce gre ves dan,

omeravo brž se upeha...

kakor modruje Autolycus v Shakespearovi Zim. pravljici IV, 3.

V Borovnici — v hitri govoricu Brunica — kjer je največja zidana premostitev v naši državi, te zgodovinski škrat opomni, da so bili tukaj nekoč menihi za carinike. Ali je bila menišija povod, da je tam na levi nastal Pekel, kamor naj bi turistom na lju-bo kazala tabla z napisom iz Dantejevega »Inferna«: Per me si va... Ta vrata vodijo na žalo cesto...? V tej vasi je doma Vadnjalov »Otoški Postržek« (1925), železničarski sin Francek Istinič, čigar učitelj je bil Podlunšek, katehet pa Ponebšek, vrstnik pa Lulek¹⁾. Francek, Renček, Renko se pretvori v Hrenko Tistinič, ko ga inter-

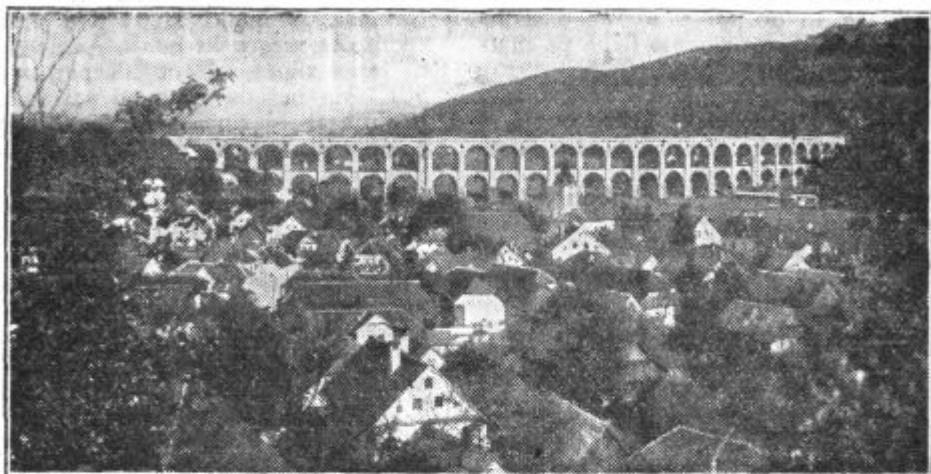

NA POČITNICAH

¹⁾ Če je preko bavarskega Lulecka - pomeni ribo (lolligo, sipa, črnica). Pa je brž "one otroško za Rudolf.

pelira neka prikazen, kakor se je po telefonu rdeči general Tuhačevski prelevil v Hačevskega: »Tam Hačevski?« Isti Istinič vam pove notranjsko

sem v Tivolskem gozdu videl dva vojaka, doma nekje na vzhodu. Eden jame obirati borovnice, kar na glas zaveka: »Jao, kako je to gadno. I još

BOROVNIŠKI VIADUKT

sgodbo o čevljarju, kateremu je stara para Zlomek usnje dobavljala. Ko pa mu je hotel vzeti paro, oziroma dušo, je smolec pokazal pogodbo: »Razdrto na dan sv. Matije 1799«. Pogodba je bila torej razdrta.

Borovnice sem se spomnil te dni, ko

to prodavajul« So mar črnice res tako ničvreden sadež? Bržkone je bil položaj tale:

Mislil si, da borovnico,
pa pregriznil si stenico...

D A L J E

KOMARJI PROTI KOBILICAM

Zatiranje kobilic v širnih afriških ozemljih nikakor še ni zadovoljivo rešeno vprašanje, kajti vsi dosedanji pripomočki ne zaležejo zadosti zoper požrešne žužke. Sedaj pa kaže, da so končno našli pravo pot: odkrili so namreč vrsto komarjev, ki se jim ličinke razvijajo v kobilicah in jih na ta način umore. Kobilice, ki »trpe za komarji«, postanejo v svojih gibih kmalu neokretne in skoraj ne morejo več leteti. Od tega biološkega pobijanja kobilicne nadloge si zato obetajo velikih uspehov in bodo omenjene komarje začeli gojiti v velikem številu.

Popravek: V prejšnji (4.) štev. čitaj na str. 55, I naslonicam, t. j. enklitikam, nam. naslovnicam; str. 56, I rabulistike, nam. Z—; str. 62, I scatologiques, nam. catoliques; Loorits, nam. Laorits,

Elizabeta Kallen: DELO NA VRTU

O B Ž E T V I

JOZE KRIVEC

N A D A L J E V A N J E

Cera se je težko pripogibala. Zdelo se ji je, da jo pri vsakem zamahu nekdo zbode z nožem pod rebra. Ali zdaj je še šlo; premagovala se je. Bala se je le poldneva, ko bo

sonce šgalo, kakor da bi stpal kdo sam ogenj na zemljo in nikjer niti najmanjše sence, da bi se zatekla pod njo in se oddahnila. Pozabila je celo naročiti, naj bi ji otroci opoldne mesto krompirja prinesli vsaj sveže vo-

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEKSANDER DUMAS ST. © ILUSTRIRAL WÖRRERANDERS © FORNIS NI DOVOLJEN

OB OKNU

Drugo jutro je prišel Felton v običajnem času. Mylady je bila mirna ves čas, ko so ji pripravljali zajtrk. Nato je Felton odšel, ne da bi bil spregovoril besedo.

Proti poldnevu je prišel lord. Mylady je gledala skozi okno ter se kazala, kakor da ni slišala, ko so se odprla vrata.

»Sijajno!« je lord veselo vzkliknil. Potem ko smo zaigrali komično in tragično stroko, nastopamo zdaj v melan-

holični vlogi. No, da, saj vas razumem. Kako radi bi bili zunaj na svojih bodeh, na ladji, ki reže smaragdno seleno valove! Le potrpite, draga! V nekaj dneh bo morje za vas spet prosto. Tedaj bo tudi Angleška varna pred vami. Tu imam potni list, ki sem ga izstavil sam. In ta naj bo vaša bodoča smernica za vaše življenje...»

de. Žejalo jo bo in če bi se napila mrzle vode, bi mnogo lažje delala.

Zito je bilo težko. Snop je s težavo stisnila in ga zvezala. Pa kaj si je hotela. Tudi če bi umrla zdaj tu, bi ne smela pustiti dela. Otroci ne morejo nič; saj bo zadovoljna, če ga bodo znosili v kope, da ga ne bo dež zmočil ali ga iztepla toča, če bi prišla.

Nikogar ni bilo nikjer. Ženske so žele daleč zunaj na Kamenšiči pšenico, druge so pa kopale krompir in sadile

zelje. Zito na sosednjih njivah je bilo že požeto in postavljeno. Turščica je bila ogrnjena, krompir pa je raste. Nikogar bi ne mogla prositi, da bi ji pomagal. Saj se tudi ne bi rada nikomur potožila. Ljudje bi jo pisano pogledovali in si za njenim hrptom govorili, kakor je že slišala: »Kaj pa ji je treba še več otrok? Saj jih ima že dovolj! Rajši naj skrbi za kruh in obleko, da ne bodo capljali napol nagi po vasile«

POTNILIST

Lord Winter je potegnil iz žepa papir, ki ga je počasi odprl in začel brati.

S tem dajem ukaz, da se ženska Charlotte Backson, zaznamovana po francoski pravici, ki je bila po prestani kazni spuščena iz ječe, odpravi v — — Ime kraja še ni zapisano, se je prekinil s pogledom na Mylady, ako imate zadevno posebne želje, potem jih kar izrazite. Vendar pa mora biti kraj najmanj 1000 milj oddaljen od Londona. Nato je bral dalje; V. tem kraju

naj se naseli ter se ne sme nikoli odstraniti dalj nego tri milje. Poskus bega se kaznuje s smrtjo. Za njeno prehrano in ostale potrebe je dnevno na razpolago pet šilingov.

Mylady je ves čas molčala. Strah ji je povezal jezik. Menila je namreč, da bo ta ukaz takoj izvršen, toda čutila se je zelo olajšano, ko je videla, da dokument še ni podpisan.

Gero so take besedo žalile. Včasih je mislila, da imajo te ženske vendarle prav. Zdaj je sama in kaj počne s štirimi otroki. Težko jih bo preskrbeti. Oba bi že zmogla. Pa nihče ni poprej računal na to nesrečo. Dobra sta si bila, zjutraj še oba vesela, zvečer pa so ga pripeljali na vozu domov. Bil je zmečkan, da ga je ona sama komaj spoznala.

Preko čela je potegnila z roko, da bi odgnala neprijetne misli. Zravnila se

je. Pa se je skoraj opotekla in zgrudila, tako jo je zasekalo v križu. S polglasnim vzdihovanjem je delala naprej.

Vročina proti poldnevu je naraščala in postajalo ji je slabo. V ustih se ji je lepil jezik na nebo, slin ni imela več, po bledem obrazu so polzele kaplje znoja in padale na kleno in prezrelo žito. Zazvonilo je poldne. Tam na koncu vasi je udarjal zvon in se izgubljal preko njiv. Petelini so peli. V zra-

MYLADY PROSI BOGA

»Seveda,« je dejal lord, ki je najbrže uganil njene misli, »kakor vidite, dokument še ni podpisan, toda lahko vam zagotovim, da bo v treh dneh tu na mizi s podpisom in pečatom lorda Buckinghama. In štiri in dvajset ur potem bo ukaz izvršen!«

»In jaz, gospod, vam povem v obraz, da bo to pregnanstvo pod tujim imenom sramota za vas!«

»Da, če vam je ljubše, da vas obesi-jo pod vašim pravim imenom, meni je to vseeno. Kakor veste, ne poznajo angleške postave v zakonskih zadevah nikakega usmiljenja.«

Mylady je molčala.

»Zdi se mi, da bi vam bila ljubša kratka pot v inozemstvo. Vaša želja naj mi bo ukaz. Star pregovor pravi, mladina mora potovati, da se česa nauči. Torej na svidenje! Sporočil vam bom, kdaj bo odšel sel k lordu Buckinghamu.«

Ko je lord zapustil njeno celico, je Felton skozi priprta vrata videl, kako je sklenila roke k nebu. Istočasno je slišal njen glas: »Poslušaj me, Bog maščevanja, Bog vseh dobrot! Ali boš dopustil, da se izpolnijo sramotni naklepi tega človeka?«

ku ni bilo več petja škrančkov, le šum in brenčanje muh se je zamolklo slišalo. Zemlja je bila vroča, da je kar puhtelo od nje. Vsak kamen je žgal, kakor bi stopila na žareče oglje. Podplati na nogah so jo pekli. Lasje so ji uhajali na potno čelo, bluza se je oprijela telesa. Z umazanim in zguljenim predpasnikom si je obrisala obraz. Vroči zrak je dihala skozi nos in skozi usta kakor vol, ki ga priganjaš vpreženega po strmini. Slabo ji je bilo.

Pred očmi se ji je meglilo. Žito, ki ga je prijemala, se ji je zdelo nekje daleč spodaj. Komaj je pregibala noge v opotekajoče stopinje, dokler se ni sedla na snop, ki ga je zvezala s poslednjimi močmi. Potem je nekaj časa sedela, pa ni vedela prav, kje je. Ko se je zavedla, je sonce že zlezlo nižje in vročina je pojenjala. Znova se je pognala na delo. Slabost pa je ni minila.

Čez nekaj časa so prišli otroci in

VRV

Ta dan je končala Mylady z isto po-božno pesmijo, ki je prejšnji večer tako prevzela Feltona. Topot pa ni prišel k njej. Ko je nehala peti, se ji je zdelo, kakor da sliši pred vrati prita-jeno ihtenje in korake, ki so se neje-voljno oddaljili.

Drugo jutro jo je našel Felton v čudnih okoliščinah. Stala je na stolu in držala v roki vrv, ki jo je sama spletla iz raztrganih žepnih robcev. Nač njo je bil pozlačen kavelj za obe-

šanje orožja ali obleke. Felton ji je iztrgal vrv iz rok in rekel s tresočim glasom: »Bog prepoveduje samomor!»

»Verujte mi,« je odvrnila Mylady prepričevalno, »če je božji stvor nedolžno preganjan in če mu je na izbiri samo sramota ali smrt, potem mu Bog odpusti samomor, ker ne vidi v tem umora ampak mučeniško smrt!»

»Milostiva gospa,« je dejal Felton, »jaz sem vojak in moram skrbeti za vaše življenje, zato moram izpolniti svojo dolžnost.«

prinesli lonec vode. »Hvala Bogu!« je vzdihnila. Napila se je, si zmočila čelo in se je počutila boljše.

Otroci so znosili snope v kope. Kar prepirali so se, katerega bo kdo nesel. Še mala Julija je hotela vleči snop, pa ni smela, ker bi se preveč žita razteplo.

Ko so končali, so sedli in gledali mater, kako dela. Njej pa ni bilo po volji, da bi jo poslušali kako vzdihuje, sicer bi še govorili po vasi ljudem in tega ni treba vedeti drugim. Odpravila jih je domov.

Znova je kleknila in čutila v sebi krče. Zvijala se je, napravila nekaj požirkov že tople vode in znova ji je odleglo. Še je napravila nekaj snopov.

Sonce je zašlo. Nad njive je legla redka, mehka meglica. V zraku so pekle mušice in komarji. Vas je ovil dim. Pastirji so glasno klicali in peli. Živina je mukala. V žito je legla prva rosa.

Gero je stisnil nov krč, ki pa ni tako kmalu popustil. Sama je zdaj na polju; da bi klicala na pomoč, ji niti na misel ne pride. Pa saj bi njenega slabotnega glasu nihče ne slišal. Zlekneja je ležala na snopu ob meji in vzdihovala. Četudi je legal mrak in je bilo

hladno v zraku, so ji polzele kaplje znoja po obrazu. Požirki vode niso nič pomagali.

Ko se je zavedla, se ji je zdelo, da je samo za trenutek zasanjala. V krilo je zavila otroka. Razveselila se ga je. »Prvi moj sin!« — Položila si ga je na prsa in mu dihala toplo sapo v obraz. Nato je tiho zajokala. Vstati ni mogla, noge so bile preslabe, da bi jo držale. Hotela je razgristi posušeni kos kruha, pa od bolečin in slabosti ni mogla.

Zmračilo se je. V vasi je zapel večerni zvon. Nekje daleč, daleč je pel. Veter je narahlo vel, da je trepetala trava. Od časa do časa se je zgubil preko polja klopot mlinskih koles.

Otroci doma so čakali, matere pa ni bilo od nikoder. Na njivo za njo niso upali. Strah jih je bilo. »Bo že prišla,« so se tolažili in sloneli ob oknu, da bi jo videli, kdaj bo šla proti hiši.

Nato so zaspali ob oknu na klopi. Šele v jutranjem soncu so se zbudili, toda mati se ni še vrnila. Planili so v jok in s strahom odprli vrata. Vedeli so, da ni odšla nikamor, ne da bi jih prej zbudila. Milo so zajokali. Soseda se je ustavila ob plotu in jih spraševala, kaj se je zgodilo. Ko so ji potožili, je za trenutek osupnila in stopila za korak nazaj. Sama pri sebi je dejala: »Kaj, če je bilo nocoj — saj je že vse dni komaj hodila!«

Šla je na njivo. Skušala jo je dvigniti, toda Gera je bila vsa bleda in trda. Potipala ji je žilo, ki pa ni več bila. Le na prsih se je zvijal otrok in se cmeril.

»Bog pomagaj!« je vzdihnila in vzela otroka v naročje.

»Eden v življenje drugi iz njega! Tako je na svetu!«

Otroci so ostali doma. Pomladi jim je vzelo očeta, zdaj še mater in mesto staršev so dobili brata.

Ob grobu so stali in gledali krsto, ki so jo spuščali vanj. Ko so padle na njo prve grude, je Marica spustila iz sebe silen krik, — nato so pričeli vsi trije: »Mati, mati, pridi nazaj!«

V hišo je prišel Gerin še neporočeni brat, da bo delal in skrbel za otroke, dokler Marica ne postane polnoletna. Malega fantka pa je vzela sosedka, ki ni imela svojih otrok in ga skušala vzgojiti.

Herta Kraemer: MOJ SINKO

OB SMRTI IZUMITELJA MARCONIJA

Malokateri izumitelj je bil za svojega življenja deležen toliko priznanja in časti kakor pokojni G. Marconi, ki so mu njegovi oboževalci nadeli ime očeta brezžične telegrafije. Njegovo ime bo v zgodovini človeškega napredka ostalo zapisano poleg velikih genijev: Jacquarda, Stephensona, Edisona, Tesle, bratov Wrightov, Diesela in drugih, ki smo jim dolžni hvalo za vse velike tehnične pridobitve naše dobe. V štiridesetih letih, ki so pretekla od takrat, ko je mladi Marconi delal pod pokroviteljstvom vrhovnega nadzornika angleške pošte Pricea prve poskuse z brezžičnim brzojavljenjem v Bristolskem kanalu, pa do danes, se je z vsakim napredkom radia imenovalo tudi njegovo ime. In če pomislimo, kako silen je bil razvoj brezžične telegrafije in telefonije v tem razdobju, mu moramo priznati dobršen del pionirskega dela, ki je odpadlo na njegova ramena, čeprav Marconi ni edini, ki mu pritiče zasluga na ustvaritvi »osme velesilek«.

Marconi je bil nedvomno velik izumiteljski talent. Marsikako novost je prinesel v tehniko brezžičnih komunikacij. Ali še bolj kakor po intuitivni invencioznosti se je odlikoval po bistrem pogledu, s katerim je znal oceniti praktično vrednost kake stvari in jo po njeni vrednosti uvrstiti tjakaj, kjer si je od nje obetal maksimalni učinek.

Koliko velikih učenjakov se je pred Marconijem bavilo z elektromagnetičnimi valovi, na katerih temelji vsa tehnika brezžičnih komunikacij, pa nihče — z edino izjemo Nikole Tesle — ni odkril njih praktične uporabnosti. Samo Tesla in Marconi sta sprevidela, da se da po teh valovih prenašati električna energija, s tem pa posredno tudi vsakovrstni signali, bodisi telegrafski znaki ali pa govor in glasba. Komu obeh velikih izumiteljev pritiče več zasluga na ustvaritvi principa brezžičnih komunikacij, o tem gre do sodbe strokovnjakov zelo narazen in bo prišlo morda šele čez nekaj desetletij več jasnosti; v sporna vprašanja, ko bodo patenti na katerih sta zainteresirani ena ali druga stran, že ugasnili. Dejstvo je, da so se brezžični prenosi posrečili; Tesli prej in na večje razdalje kakor Marconiju, na drugi strani pa je Marconi dosti več prispeval k razvoju brezžičništva v današnji moderni obliki in to zlasti po letu 1917, ko je Tesla, ki so mu takrat zaprli njegov radio laboratorij pri Newyorku, vsako nadaljnje eksperimentiranje z brezžično telegrafijo in telefonijo opustil.

Še bolj uspešno kot v samem izpolnjevanju raznih sistemov brezžičnih aparatov, je bilo Marconijevo organizatorično delo v »Marconijevi brezžični telegrafski družbi«, ki jo je 1897. ustanovil v Londonu in ki ji je dolga leta načeloval. Ta družba je

GUGLIELMO MARCONI

poskrbela, da si je brezžična telegrafija tako naglo utrla pot v praktično življenje. Agilnemu Marconijevemu vodstvu gre zasluga, da se je razvila v mogočno organizacijo, ki kontrolira danes velik del vseh žičnih in brezžičnih komunikacij na svetu in v katere laboratorijih se je ogromno storilo in se še stori za napredek radia.

A. J-Č.

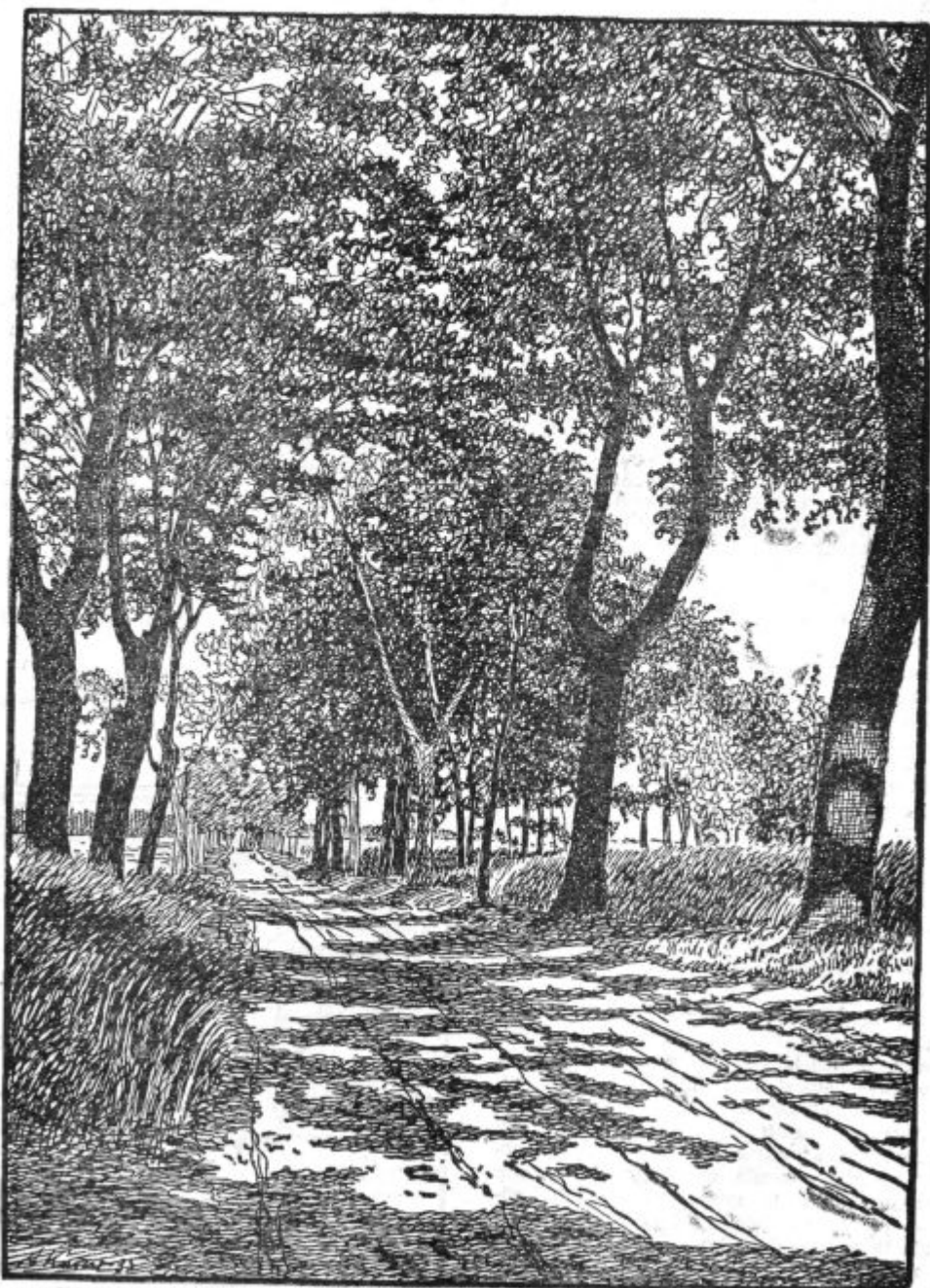
MOLJI IN STANOVANJSKA KULTURA

Pred 200 leti so na Francoskem komaj poznali molja, ki uničuje naše volnene obleke. Fizik Réaumur, ki je bil tudi dober poznavalec mrčesa, je v svojem delu posvetil molju, ki žre kožuho vino, celo poglavje, toda našega molja, ki razjeda obleko, ni niti omenil. Tudi v zadnjem času se opozajo spremembe v svetu teh škodljivcev. Že osem let nastopajo neke vrste moljev v preprogah, ki seveda niso nove, ampak že davno poznane, toda od sedaj jih nismo imeli za škodljive. Odkod te spremembe? Dr. Adolf Herfs, vodja zoološkega laboratorija v Levereikusenu pravi, da sta sodobna stanovanjska kultura in z njo stanovanjska klima zelo ugodni za te škodljivce. Moderna centralna kurjava, enakomerno topli in suhi prostori pospešujejo razvoj teh škodljivcev. Nedvomno so tudi blage zime v zadnjih letih mnogo pripomogle k razvoju tega mrčesa.

LJUDJE SE DALJSAMO

Ze dolgo je znano dejstvo, da postajamo ljudje polagoma večji. Ameriški antropolog Teodor Bowles pa je objavil sedaj izsledke svojega zadevnega raziskavanja v zadnjih sto letih. Po njegovih ugotovitvah se človeški rod v civiliziranih deželah vsako leto podaljša povprečno za 68 mm. Po

Bowlesovi statistiki so ameriški študenti danes za povprečno 5 cm daljši in 3 kg težji, nego so bili njih starši v isti starosti. V Nemčiji so l. 1922. meritve 6 letnih otrok pokazale povprečno višino 108.7 cm in težo 19.2 kg, dočim so l. 1936. pri otrocih iste starosti ugotovili povprečno dolžino 115 cm in težo 20.4 kg.

ALFRED KURZER

JULJSKI DAN (risba)

IZ LITERARNEGA SVETA

O BOKOPISIH IN POS. LIH

Pri velikih narodih predstavljajo rokopisi že natisnjenih mojstrov in priznanih pisateljev in njih korespondenca naravnost ogromne vsote. Zbiratelji-ljubitelji take robe, bogataši in prekupčevalci z vsega sveta se na dražbah manuskriptov in avtografov slavnih mož, recimo v pariškem hotelu Druot, kar pulijo za posamezne komade, ki tako dosežejo skoraj neverjetno visoko ceno. Rokopis drobne pesniške zbirke, razglednica, ki jo je sloveči dramatik pisal oboževani ustvarjalci njegovih prvih vlog, na stroj natipkan obširen roman z lastnoročnimi korekturami in opombami znsmenitega avtorja, prva, razkošno vezana izdaja tega ali onega literarnega dela z originalnim posvetilom prijatelju ali kritiku, vsaktero tako duhovno blago se v velikem svetu plačuje izredno bogato. Pomislimo samo na milijone, ki jih je izkupil sin-dedič slavne tragedije Sare Bernhardove za njeno osebno knjižnico, vsebujočo izvirne izdaje, posvetila in korespondenco Flauberta, Maupassanta, Zolaja, Verlainea, Bourgeta, Régniera, Rostanda, Porto-Richea, Bernstetna itd. Ali pa na prečedno vsoto, ki jo je lani dedičem (deloma državnim institucijam) vrgla javna dražba knjig, rokopisov, starinskih vezav in pisem pokojnega člana Akademije, pisatelja in ministra Louisa Barthouja, ki je ob našem kralju Aleksandru izgubil življenje v marsejski tragediji.

Sam sem videl pred leti v Parizu, s kolikšno vnemo so na razstavi knjig še živčih francoskih avtorjev (priredilo jo je v človekoljubne svrhe Društvo literarnih kritikov) knjigoljubci drago kupovali broširane izvode romanov, pesniških zbirk in poljudnoznanstvenih del, ki so jih bili posamezni pisatelji podpisali in namenu primerno opremili s posvetili »neznanemu bodočemu kupcu«, z drobnimi originalnimi verzji in duhovitim domislicami. V dvanajstih dneh so prireditelji morali razstavo zapreti, ker jim je že zmanjkalo knjig, ki so jih bili avtorji poklonili nad petnajst tisoč.

Mi smo maloštevilni, neimoviti narod, zato pri nas, žal, rokopisi in korespondenca umirli in še živčih pisateljev predstavljajo večidel samo moralno, ne pa tudi materialne vrednosti. Morda pa bi le kateremu naših kulturnih, nacionalnih društev taka razstava, kakor sem jo zgoraj omenil, prinesla uspeha. S primernim priporočanjem in srečno reklamo bi gotovo pridobili kupcev za izvode s posvetili, katerih vrednost se bo — upajmo — tudi v naših razmerah s časom vsaj podesetorila. In iz teh kupcev bi se nam počasi »strukturnal kadez zbirateljev-knjigoljub-

IZ SODOBNE LIRIKE:

VIDEO MELIORA...

*Strasti na brzdo daj, nalik detétu,
ki zna zavreči sladko liziko,
ne boj se nase vzeti riziko,
da streš nagone zle kar ob razcvetu.*

*V nrvah je isto ko v telesnem svetu,
menda si včasih slišal fiziko,
a zdaj poslušaj metafiziko:
čim hujši stisk, tem večji si v poletu.*

*Tako nam Beno z lece daje nauke,
naliva v dušo zlate nam resnice,
kot med požiramo zveneče stavke.*

*Zvečer pa Beno spušta se v beznice
med najbolj črne krokarje in kavke,
do pasa se potaplja v gnoj greznice.*

Anton Debeljak

cev, ki bo znal ceniti, si pridobivati in ohranjevati tako duhovno robo.

P. Karlin.

Tudi pri nas je nekaj ljudi — njih število k sreči ne doseže niti vsote prstov na eni roki, — ki stikajo za redkimi slovenskimi knjigami, rokopisi in korespondenco naših mojstrov v besedi in sliki, jih kupujejo po razmeroma nizkih cenah, ker pač nimajo »tekmecev« v naših razmerah, nakar jih v svoji samozaljubljenosti skrivajo doma in jih ne pokažejo niti v namene. In ti ljudje se štejejo med naše kulturne delavce!

Op. ur.

El. Ackermanns NA PESCINI

G A L O Š E

Dandanašnji je ta beseda že mednarodna kakor stvar, ki se označuje z njo. Vsi narodi so vzeli izraz iz francoščine. Pomen francoske besede galoche (fem.) je bil »lesena cokla«, potem »črevelj z lesenim podplatom«, nazadnje pa »vrhni črevelj (iz gumija)«. Mnogo so ugibali romanisti o izvoru franc. besede.

Vemo za sedem etimologij. Leta 1874. je izvajal Gaston Paris (»Romania«, I. III., Pariz) galoche iz *calopia, skrajšanke iz grškega kalopódion »čreveljarsko kopito«. Da je lesena cokla podobna kopitu, se ne more tajiti. — L. 1884. je izpeljeval Hugo Schuchardt (»Slavo-deutsches und Slavitalienisches«, Graz, str. 79.) franc. besedo iz ruskega kaloša (z obrazkom -oša od kal-blato). Toda izvedenke s pripono -oša so sama imena živih bitij, večidel ljudi, in frc. beseda je pomenila najprej leseno coklo. — Leta 1886. je domneval Paul Lagarde (»Nachrichten der Gesellsch. der Wissensch.«, Göttingen, str. 124.), da je galoche iz poznolatinškega calautica »pokrivalo odličnih ženac«. Ali od pokrivala do obuvala je le prevelik korak.

L. 1887. je menil Friedrich Diez (»Etym. Wörterbuch der roman. Sprachen«, 5. tisk, Bonn str. 154.), da je postala franc. beseda iz lat. gallica = kmečki opanek za moškega (ta izraz najdeš v II. Ciceronovem govoru zoper Antonija II., 76.) Toda iz gallica bi bilo postalo franc. gauge ali gauche. — L. 1923. je izrekel L. Spitzer (»Zeitschrift f. roman. Philologie«, I. 43., str. 333., Halle) čudno idejo, da je galoche v zvezi z galet = kremen! — L. 1928. je izvajal E. Gamillscheg (»Et. Wörterbuch der französ. Sprache«, Heidelberg) galoche iz lat. gallicula = sandala, kar je nemogoče (prim. oreille, abeille, corneille iz auricula, apicula, cornicula!) — Leta 1930. je razlagal neki klas. filolog, Slovenec (ustno) galoche iz lat. caliga = črevelj rimskega vojaka. Ker je pa i tu kratek, bi bil francoski refleks *chaunge (prim. chaunde iz cal(i)da, chaume iz cal(a)mus, chauve iz calyx chaux iz calx).

Preostaja etimologija G. Parisa kot najverjetnejša, ker jo podpira mnogo analogij, n. pr. francoski ache, sache, sèche, prochain, approcher, crèche, hache, poche (zajemalka), starofranc. achier (= ulj, panj) itd. — iz apium, sapiam, sepia, proplanus, appropriare, kripja (germ.) hapja (germ.), popia itd. — tako je lahko tudi franc. galoche iz *calopia.

I. Koščič,

KNJIGE IN REVIIJE

Uredništvo je prejelo:

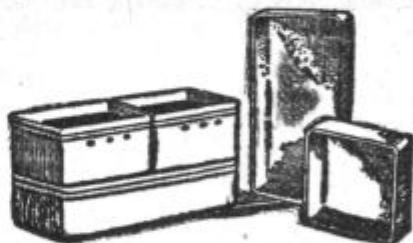
Dr. MIRKO ČERNIČ, »SLOVAR SLOVENSKEGA JEZIKA« IN NAŠE VSAK-DANJE ZDRAVNIŠKE POTREBE. Separatum razprave iz Zdravniškega vestnika. Posebno poročilo bo izšlo v eni prihodnjih številkih.

ŽIKA, družinski list, I. VIII. št. julij-avgust. Izmed pestre vsebine omenjamo fur-lansko pravljico Dobro arce (J. Lovrenčič, ki je prispeval tudi pesem Večer na deželi), Izlet proti Gospe Sveti (A. Debeljak), konec pripovednega spisa Veletoč (A. Ingollič), Letalec v viharju in noč (R. Bačar), Suženstvo v starem Rimu (A. Zalaznik), Sitni gospod Kolar (P. Brežnik), Zdravniška posvetovalnica, Gospodinjski kotiček. List, ki ga urejuje M. Pugalj, se naroča v Pražarni žika, Ljubljana-Vič. Letna naročnina Din 25. Redni odjemalci žitne kave ga prejemaajo brezplačno.

PRAKTIČNE NOVOTE

Shranjevanje živil

Poseben okus, ki ga dobe jedila v ledenicah ali hladilnicah se da odpraviti z novimi hranilnimi posodami, ki jih dobis v vseh, za tvojo ledenico ali hladilno omaro primernih velikostih. To so podolgova-

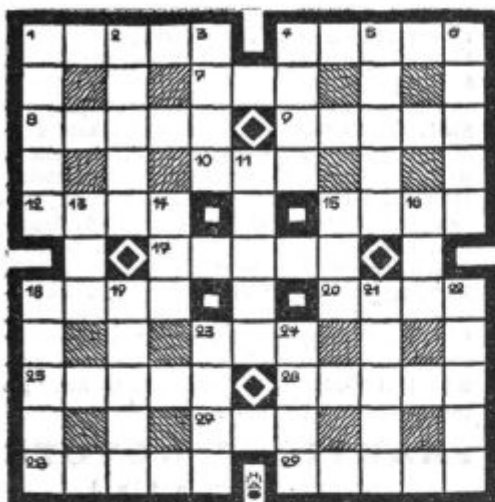
te posode iz stekla ali kamenine. Njih vbočeni pokrovi z robom dajejo možnost, da jih stavis drugo na drugo in si prihranish tako nekaj prostora. Rob pokrova je narejen tako, da nadstavljena posoda ne

more zdrsniti na tla. Tudi v običajni shrambi za jedila so te posode praktične, ker varujejo jedi pred prahom, mrčesom itd. So tudi dovolj lepe, da jih lahko mirno postavis na mizo, s čimer si prihranish predevanje jedil in drugo posodo. Steklene posode imajo nadalje prednost, da vidish njih vsebino še od zunaj.

K R I Ž A L J K A

Crassus

Vodoravno: 1. romunsko mesto in rudnik severovzh. od Bele Cerkve (!), 4. indij. drevo z bodicami od vrha do tal v Boliviji, drugod »sajbo« nazvano, gl. Zvonček, sept. 1935 (!), 7. sočivje, tudi pecivo (!), 8. množina od ital. »il cece«, grah (!), 9. v omaki, hrvatsko (!), 10. blag rimski cesar (!), 12. del imena za abesinsko prestolnico, narobe čitano pa je lat. izraz za rastlino iz družine sleznic, 15. tvrdka z obleko, tudi ptica v srbhrv., 17. abesinski dvorani spoloverec ali hermafrodit, omenja ga M. Griaule, »Les flambeurs d'hommes« 1934 (78) (!), 18. priimek slov. pesnika, narobe pomeni; neraven, dolžan, 20. mož po grško, narobe pa pokrovec, pokrivača, 23. pobožen, it., šp., pt. od lat. »piuse«, 25. pobožje (!), 26. do sem (!), 27. očka (!), 28. varljiv (!), 29. ranocelnik (!).

Navpično: 1. kraj v Sahari, vsebuje črke: aa i zz (!), 2. priimek turškega politika (!), 3. ded ali stari oče v perpinjansčini na Franc. od lat. »avitus«, 4. v čevljih, 5. niponski pesnik Komači, LZ 1926 (!), 6. ulica v Buenos Airesu, depart. v zap. Boliviji in njega gl. m. (!), 11. ikakav v srbh. (!), 13. vel. od »dretje«, 14. mreža v r'bjl ali začji lov, 15. volnina v galicijščini na Pirenejskem polotoku, od lat. sagum, narobe po nem. »mrhovina«, 16. koroška nakalnica, tudi Vombergarjeva oseba, 18. rdeč v estonsčini, od »verie«, kri (!), 19. Hrvat, zgodovinar Ivan — (1851 — 1919)

(!), 21. prerok starega zakona, modrijan Lessingove drame (!), 22. nem. general in lirik H. von — (1824 — 1909) ali rumunski kipar Bernard —, ki je razstavil jeseni 1935 v Pragi, članek o njem J. Pečirka, Prager Presse l. V. 37 (!), 23. v redu, 24. blejski priimek, narobe »Radoslav«. — Klicaj za besedo pomeni simetrično obratnico, anagram, takih je 21. — Da ugodimo želji naših naročnikov, razpisujemo to pot tri nagrade v obliki slovenske knjige. Rešitve je treba poslati najkasneje do 3. avg. na uredništvo »Življenja in sveta«.

Z A B I S T R E G L A V E

334

Dve številki

Dve pozitivni številki dajeta, če seštejemo njihju vsoto in produkt, 23. Kateri sta ti številki?

Rešitev k št. 332

(Škropilni voz)

20 m.

Rešitev k št. 333

(Motorno kolo)

100 km na uro.

VESELA IGRA (H. Ost - izrezanka)

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNIŠTVO NAČELNO
NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JERAN
Uredništvo in tiskarna v Ljubljani, Knaflejeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4 —
po razpisalnih dostavljena Din 5